

Wie begrijpt de echte centralist?

Wie zich blijft verbazen waarom decentralisatie van overheidsbeleid een alom beleden en onderschreven streven blijft dat in de praktijk vooral in verdergaande centralisatie tot uiting komt, dient eens een duik te nemen in de ziel van de centralist. Ik nodig u uit eens de zielloerselen van de centralist te onderzoeken, al was het alleen maar om te ontdekken, dat zeer velen ook zich zelve zullen ontmoeten.

De centralist, de mens C, is een normaal, deskundig, aardig mens. Hij bevindt zich hoog in de organisatie, in het parlement, in de regering, op een directoraat-generaal. Hij voelt zich derhalve ook hoger dan zij die op lagere niveaus verantwoordelijkheden dragen. Een minister van WVC voelt zich hoger dan een burgemeester van Rotterdam. Een parlementariër voelt zich hoger dan een wethouder van Groningen. Een directeur-generaal voelt zich hoger dan een directeur van een provinciaal elektriciteitsbedrijf.

De mens C heeft ook meer macht. Hij beschikt over de meeste middelen, en, wat in tijden van bezuiniging essentieel is, over de verdeling van die middelen naar lagere niveaus. Landelijke politici trekken de meeste aandacht van de media, en maken daarvan uiteraard goed gebruik. Enige tijd geleden kondigden de bewindspersonen van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu een dereguleringsprogramma aan. Het was nog slechts een gedachte. Daarbij genoemd werd de afschaffing van het welstandstoezicht op allerlei kleine bouwwerken, zoals schuurtjes en dakpellen. De burger meende dat daarmee de afschaffing een feit was. Gemeentebesturen, verantwoordelijk voor de handhaving van de bestaande regels, worden gezien als „lager” en kunnen dus nooit meer gelijk hebben dan een minister of staatssecretaris. De mens C heeft de macht om het ten slotte te winnen en hij weet dat. U voelt de arrogantie van de macht.

De mens C, gezeteld daar hoog in de organisatie, wil centrale regelgeving, algemene wetten, universele gelding, voor de zaken die hij optimaal wil behartigen. Niks geen gezeur over lokale of regionale verschillen. We willen toch een schoon milieu? Goed onderwijs? Dan moet dat goed geregeld worden. Goed regelen betekent tot in kleine details voorschrijven. De mens C wil niet graag het risico lopen dat zijn beleid door allerlei slordigheden, onbegrip of minvermogen zou falen. Je kunt maar beter het zekere voor het onzekere nemen. Want wie vertrouwt op het eigen inzicht, de eigen verantwoordelijkheid van al die mensen daar ergens ver weg? De mens C werkt per definitie in een heel grote organisatie en beheert daarvan maar een klein partje. Daarvan weet hij alles, daar-

buiten heel wat minder. Hij is dus bij uitstek deskundig, en weet het dus echt beter. De arrogantie van de deskundige.

De mens C, daar hoog in de organisatie, heeft grote moeite zijn beleid door de besluitvormende organen te krijgen. Hoe krijg je de bestrijding van de leegstand van woningen op de politieke agenda? Hoe krijg je een oplossing door de minister-raad? Dan nog door het parlement? Of zo'n oplossing dan nog uitvoerbaar is voor al die mensen uit de praktijk, daar ver weg in al die gemeenten, dat is een ondergeschikt probleem. Vandaar dat we nu het verschijnsel kennen van door het parlement aanvaarde wetten, die niet zijn ingevoerd.

C wil graag zaken doen met grote organisaties, bij voorbeeld grote gemeenten of grote regio's. Want hoe groter die gemeente of die regio, des te geder de kans dat hij zijn deskundige evenknie ontmoet, die over de geavanceerde technologie beschikt, nodig om zijn beleid optimaal uit te voeren. De mens C heeft dus een afkeer van kleine organisaties, en hij zal trachten zijn beleid op een dusdanig hoog niveau te doen uitvoeren, dat hij een voor hem herkenbare schaal tegenkomt. Nu gemeenten moeten samenwerken om bepaalde overheidstaken te behartigen, zoals een moderne brandweer, tracht de mens C grote regio's voor die brandweersamenwerking voor te schrijven. Dat maakt zijn greep op die regio's ook eenvoudiger. Mocht dit door overreding niet gelukken, dan is bezuiniging een machtig centraliserend middel. Want waar minder geld is, moeten meer gemeenten samen doen om een centrale meldkamer te kunnen betalen en bemannen. Het beheer over de middelen is het beheer over de macht.

De mens C, werkend bij het rijk, is afhankelijk voor zijn politieke voortbestaan van landelijke verkiezingen. Lokale of provinciale problemen zijn pas echt van belang als zij nationale stemmen opleveren. Landelijke politici weten dat de komende gemeenteraadsverkiezingen een zeer betrouwbare, door de kiezers zelf betaalde, opiniepeiling voor de komende parlementsverkiezingen vormen. Wie dan in de lift zit, krijgt medelifters, wie dan afzakt, dreigt door te zakken. Landelijke politici zullen derhalve op een vrij ongekende wijze belangstelling tonen voor de proble-

matiek van de gemeenten. Daartoe moeten zij zich, tenminste tijdelijk, ontdoen van hun afkeer voor de typische eigenaardigheden van de mens D, de echte decentralist. Want de mens D, die heeft zijn eigen afwijkingen.

Elke mens D acht zijn organisatie zeer hoog. Hij meent zelfs dat die volslagen uniek is en onvergelijkbaar met een andere. Er is maar één Amsterdam, maar één Sneek, maar één Terneuzen. Elke gemeente is eigenlijk het centrum vanwaar je de wereld in ogenschouw neemt. Vandaar dat de mens C geconfronteerd wordt met een soort melkwegstelsel van unieke gemeenten, elk het centrum van dat stelsel vormend. Omdat de mens D nu eenmaal geheel uniek is, kunnen al die regels en wetten, al die voorwaarden en circulaire best redelijk zijn voor anderen, maar spijtig genoeg passen ze geheel niet op de eigen organisatie, zodat maximale eigen beleidsruimte geboden is. Bovendien weet de mens D veel beter dan C wat de mensen eigenlijk willen. Die wetenschap berust op de regel: hij staat het dichtst bij de burger. Omdat de burgers in persoonlijke nargheid niet naar het Binnenhof maar naar het gemeentehuis rennen, kent de gemeenteman de noden van de burger het beste, ook al komt de mens C de regeling van het beleid ter zake toe. C doet het derhalve meestal fout, zoals u begrijpt, en daarvan krijgt D de schuld. Een prachtige basis voor innige vriendschap.

Als de mens D iets aardigs in zijn gemeente voor elkaar wil krijgen, moet hij om de schaarse middelen knokken met zijn collega's die ook leuke ideeën hebben. Als hij minder wil inleveren gaat dat net zo. Dan opeens krijgt hij een warm gevoel voor de mens C. Hij belt C op, en vraagt of het niet in het belang is van hun gemeenschappelijke beleidsterrein, dat het geld niet zo maar naar de gemeente gaat, maar met een plakkertje erop: dit geld mag slechts gebruikt worden voor de brandweer. Op zulke schaarse momenten begrijpen D en C elkander uitstekend.

De mens D is er voor de burger. Hij zal nooit concurreren met buurmens D, doch slechts dezelfde goede bedrijfsterreinen, zwembaden en plantsoenen onderhouden als elders. Wil iemand zich echter vestigen, dan legt D de klant uit, waarom hij bij hem toch net iets goedkoper, efficiënter en plezieriger uit is dan bij de burens.

De centralist en de decentralist, de mens C en D, werken dagelijks samen. Zij lopen uiteraard ook in mengvormen rond. Wie de machtsverhoudingen kent, moet vrezen dat de mens D zich slechts kan handhaven doordat er zoveel mensen C zijn die elkaar niet kennen en dus niet samenwerken. Wat ook helpt is het feit dat D meestal heel ver weg werkt. Wie weet wat daar gebeurt?

Berg